

УДК 338.246.87 (477)

Сугак Т. О.

Університет економіки та права «КРОК»

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено методичні аспекти управління обліковою інформацією в системі інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. Забезпечення ефективності функціонування та розвитку вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції залежить від дієвості процесу управління. У цьому сенсі бухгалтерський облік з метою прийняття управлінських рішень є пріоритетним напрямом розвитку вітчизняної облікової науки. Зважаючи на узгодженість між елементами систем бухгалтерського обліку, аналізу і контролю з потребами систем менеджменту підприємств, доведення інформаційних потоків до вимог міжнародних стандартів обліку та звітності, принципів корпоративного управління, пошук нових форм і методів формування обліково-аналітичної інформації є не тільки актуальним, але і необхідним завданням. З урахуванням цього важливо вести мову про бухгалтерський облік з метою забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, облікова політика.

Постановка проблеми. Для потенційного розвитку вітчизняних підприємств, зростання їхньої інвестиційної привабливості в сучасних умовах курсу на євроінтеграцію достовірність облікової інформації, яка концентрована у фінансовій звітності, набуває особливого значення. Зовнішні користувачі інформації як потенційні партнери або інвестори хочуть забезпечення гарантії об'єктивності та достовірності фінансової звітності та корисності розкриття фінансової корпоративної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи праці науковців та практиків, можна констатувати, що в умовах євроінтеграції суспільство, виробничі процеси та економічні відносини переходять в інший формат відносин. Представники провідної наукової спільноти та практикуючі фахівці постійно реагують на проблеми, що виникають в процесі управління підприємством на різних рівнях. Дослідженню наукових і практичних аспектів розвитку теорії та практики управління підприємством присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: Л.І. Абалкін, В.Г. Алькема, О.І. Баранівський, В.І. Грушко, О.І. Захаров, М.С. Пушкар, В.С. Сідак, Я.В. Соколов, Е.С. Хендріксен, А.Д. Шеремет, Л.З. Шнейдман.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з цим, попри вагомий внесок учених, залишається багато невирішених проблем управління підприємством. Питання організації бухгалтерського обліку та облікової політики як інформаційної складової системи безпеки у дослідженнях дотичні та не забезпечують запровадження сучасних методів, моделей, методик стратегічного управління економічною безпекою підприємства.

Мета статті. Головною метою роботи є розроблення підходів ефективного управління суб'єктом господарювання, а також практичне застосування методики формування облікової політики в системі інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу. Нині вітчизняні підприємства зазнають значного відставання у забезпеченні передовими технологіями управління. Як зазначає професор О.О. Терещенко, реальний сектор економіки вимагає розробки адекватного нинішнім реаліям інструментарію управління фінансами підприємств. Мова йде про ефективні інструменти управління ризиками, оцінки ефективності діяльності компаній,

профілактики фінансової кризи, залучення капіталу для фінансування інвестиційних проектів, нейтралізації конфліктів інтересів, що виникають між суб'єктами економічних відносин. Необхідною передумовою застосування зазначених інструментів є налагодження ефективної інформаційно-комунікаційної політики підприємства із зовнішнім та внутрішнім середовищем [3].

На наш погляд, інтеграція обліково-економічної інформації в системі економічної безпеки з урахуванням вимог внутрішніх та зовнішніх користувачів дасть змогу концентрувати зусилля в вирішенні цього завдання, координувати оперативні та прогностичні управлінські рішення. Сьогодення вимагає взаємодію бухгалтерської служби зі службою економічної безпеки в системі управління підприємством. Особливого значення набуває питання формування обліково-аналітичної інформації в якості інструментів управління ризиками підприємницької діяльності, оскільки управління ризиками є невід'ємною складовою системи управління підприємством в цілому. Адже ґрунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеня ризику необхідні для: прийняття стратегічних, інноваційних, інвестиційних рішень; прогнозування кон'юнктури ринку, маркетингових досліджень; проведення кредитної політики; формування та оптимізації діагностики портфеля цінних паперів [2].

Як відомо, на прийняття управлінських рішень впливає як вартісний, так і якісний показники, як фінансова, так і нефінансова інформація господарської діяльності. У свою чергу, підприємницькі ризики впливають на формування інформації про об'єкти бухгалтерського обліку, вартість капіталу та результат діяльності суб'єкта господарювання.

Підприємницькі ризики доцільно розглядати як на загальному (макрорівні) рівні так і в процесі фінансово-господарської діяльності, де вони впливають безпосередньо на повноту та своєчасність виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань, фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, власний капітал. Якщо час виникнення ризиків, які виникають на макрорівні (політичні, природні, екологічні, інфляційні та інші), не залежить від процесу виробництва, то ризики, які виникають у процесі діяльності суб'єкта господарювання є більш керованими щодо впливу на фінансовий стан підприємства, розмір прибутків, рентабельність, ліквідність коштів.

Так, ризик зміни вартості основних засобів, нематеріальних активів та запасів підвищує або знижує вартість власного капіталу, впливає на витрати звітного періоду. Ризик платоспроможності, кредитний, відсотковий ризик має вартісний вплив на такі об'єкти бухгалтерського обліку як грошові кошти, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, що в свою чергу впливає на власний капітал та результат діяльності суб'єкта господарювання. Виробничий ризик та комерційний ризик впливає на формування інформації про собівартість та витрати діяльності підприємства.

Аналіз ризику один із найважливіших етапів управління в системі економічної безпеки, мета якого одержання необхідної інформації щодо структури та властивостей об'єкта ризику та виявлення основних видів ризику, що впливають на цей об'єкт. Використовуючи інструментарій бухгалтерського обліку, бухгалтер-аналітик з питань економічної безпеки за допомогою таких методів бухгалтерського обліку як оцінка, калькуляція, резервування надасть інформаційну підтримку для прийняття управлінських рішень.

Аналіз ризику складається із ідентифікації ризику та його оцінювання. Наявність певної, необхідним чином структурованої інформації щодо ризиків є основою для розроблення ефективних заходів управління ними. Але для здійснення аналізу необхідно володіти достатнім обсягом як внутрішньої так і зовнішньої інформації. Серед основних методів отримання інформації про ризики науковці розглядають обліково-аналітичну інформацію та інформацію фінансової та статистичної звітності [2; 5; 7; 8]. Адже саме завдяки процесу збору, накопичення, систематизації, обробки та передачі інформації в системі бухгалтерського обліку фінансова та не фінансова інформація потрапляє до менеджерів різного рівня для прийняття ними управлінських рішень.

Вибір інструментарію впливу на ступінь господарських ризиків є важливим етапом процесу управління. Серед основних резервів зниження підприємницьких ризиків аналітики визначають інструментарій бухгалтерського обліку. Це означає, що облікова система повинна забезпечити оцінку можливих наслідків ризиків(загроз) та сприяти розробці заходів для їх мінімізації [8].

При виборі раціонального рішення слід, перш за все, виходити з умови забезпечення безперервності діяльності підприємства. Однак незалежно від конкретного рішення в бухгалтерському обліку підприємства виникає невизначеність. Її поява пояснюється тим, що результати прийнятого рішення виявляться лише в майбутньому, та відсутня впевненість у тому, що фактичні результати співпадуть з очікуваними. Невизначеність призводить до появи нових різновидів підприємницьких ризиків, а саме, бухгалтерських ризиків, викликаних застосуванням професійного судження. Ці ризики необхідно враховувати при організації бухгалтерського обліку на підприємстві, формуванні його облікової політики і системи звітності [9].

Згідно із Положеннями Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) фінансова звітність підприємства має містити інформацію, яка є необхідною для оцінки інвесторами доцільності інвестування коштів, визначення ризиків та прибутковості. Окрім того, фінансова звітність демонструє результати того, як управлінський персонал суб'єктів господарювання розпоряджається ввіреними йому ресурсами, інформація у примітках

допомагає користувачам фінансової звітності спрогнозувати майбутні грошові потоки суб'єкта господарювання і, зокрема, їхній час та вірогідність [6].

Водночас суб'єкт господарювання повинен розкривати основу оцінки, застосовану при складанні фінансової звітності та інші застосовані облікові політики. Водночас складання звітності за МСФЗ передбачає використання нових підходів в оцінюванні вартості об'єктів обліку, серед яких професійне судження бухгалтера має значний вплив на достовірність фінансової інформації. Застосовуючи облікові політики суб'єкта господарювання, бухгалтер здійснює різні судження, які можуть суттєво впливати на суми, які він визнає у фінансовій звітності. Наприклад, він застосовує судження, визнаючи:

- коли практично всі значні ризики та винагороди від володіння фінансовими активами та орендованими активами передаються іншим суб'єктам господарювання;

- чи є певні продажі товарів, по суті, угодами про фінансування, а тому такі ми, що не ведуть до збільшення доходу;

- чи свідчить сутність відносин між суб'єктом господарювання та іншим суб'єктом господарювання спеціального призначення, що суб'єкт господарювання контролює цей суб'єкт господарювання спеціального призначення.

Окрім того, суб'єкт господарювання повинен розкривати інформацію про зроблені ним припущення, що стосуються майбутнього, та інші основні джерела невизначеності оцінки на кінець звітного періоду, які становлять значний ризик спричинити суттєве коригування балансової вартості активів та зобов'язань у наступному фінансовому році.

Припущення щодо майбутніх подій впливають на класи забезпечень, припущення, застосовані суб'єктом господарювання під час оцінювання справедливої вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань, які обліковуються за справедливою вартістю, переоцінених статей основних засобів при оцінюванні за справедливої вартості можуть суттєво впливати на вартість статей активів, зобов'язань, капіталу. Міжнародні стандарти фінансової звітності вимагають розкриття інформації не тільки про значні припущення, застосовані суб'єктом господарювання при оцінюванні активів, зобов'язань, капіталу, але і розкриття інформації щодо певних суджень управлінського персоналу, здійснених у процесі застосування облікових політик суб'єкта господарювання.

Припущення та інші джерела невизначеності оцінок пов'язані з попередніми оцінками, що потребують найважчих суб'єктивних чи складних суджень управлінського персоналу. Оскільки кількість змінних величин та припущень, які впливають на можливе майбутнє вирішення невизначеностей, зростає, то такі судження стають більш суб'єктивними та складними, відповідно зростає потенціал подальшого суттєвого коригування балансової вартості активів та зобов'язань [6].

На наш погляд, бухгалтерські ризики, викликані застосуванням професійного судження, можливо зменшити, передбачивши у положеннях облікової політики наявність альтернативних процедур щодо застосування професійного судження бухгалтера-аналітика з питань економічної безпеки. Таким чином, управлінський персонал підприємства зменшить можливість спричинити суттєве викривлення про той чи інший об'єкт судження. Бухгалтер-аналітик з питань економіч-

ної безпеки, координуючи інформацію із зовнішніх та внутрішніх джерел, зіставляючи історичну, оперативну та прогнозну інформацію, може формувати найбільш ймовірний сценарій розвитку подій з високим ступенем достовірності.

Враховуючи зміни, які відбулися у податковому законодавстві протягом 2015 року, значущість впливу принципів, методів та процедур, що зазначаються в положенні про облікову політику та застосовуються в процесі здійснення обліку і складання фінансової та податкової звітності, значно зросла та впливає на обсяг податку на прибуток, який сплачує підприємство.

Тепер дуже важливим є прогнозні параметри результатів діяльності компанії. Враховуючи можливі зміни облікових оцінок, які пов'язані з попереднім судженням, що базується на найостаннішій наявній достовірній інформації, фахівцями фінансово-економічних служб і економічної безпеки мають бути розроблені прогнозні параметри результатів діяльності компанії.

Наприклад, можуть бути потрібні зміни попередніх оцінок:

- а) безнадійних боргів;
- б) старіння запасів;
- в) справедливої вартості фінансових активів або фінансових зобов'язань;
- г) строків корисної експлуатації активів, що амортизуються, чи очікуваної моделі споживання економічних вигід, втілених у них;
- д) гарантійних зобов'язань.

Вибір конкретного методу ведення обліку має подвійний вплив на стан економічної безпеки підприємства. Збільшення витрат підприємства, з одного боку, призводить до зменшення активів, з другого боку – зменшить зобов'язання з податку на прибуток.

Відповідно до норм Податкового кодексу України [1], з врахуванням змін, об'єктом оподаткування платників податку на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього розділу.

Для платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період не перевищує двадцяти мільйонів гривень, об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці (окрім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років), визначені відповідно до положень цього розділу. Платник податку, у якого річний дохід (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний (податковий) період не перевищує двадцяти мільйонів гривень, має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років), визначені відповідно до положень цього розділу, не більше одного разу протягом безперервної сукупності років, у кожному з яких виконується цей критерій щодо розміру доходу [1].

На нашу думку, рішення платника податку про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці або застосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці має бути включено до Положення про облікову політику. У разі застосування коригувань фінансового результату до оподаткування Положення про облікову політику має включати, наприклад:

1. Перелік різниць, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів відповідно до ст. 138 ПКУ [1].

2. Перелік різниць, які виникають при формуванні резервів відповідно до ст. 139, п. 1 ст. 141 ПКУ [1].

3. Перелік різниць, які виникають при здійсненні фінансових операцій відповідно до ст. 140 ПКУ [1].

4. Перелік різниць, які виникають при здійсненні операцій з цінними паперами, інвестиційною нерухомістю, та біологічними активами, які оцінюються за справедливою вартістю відповідно п. 2 ст. 141 ПКУ [1].

У разі прийняття рішення щодо незастосування коригувань до фінансового результату до оподаткування на різниці, відповідно до ст. 134 ПКУ [1], платник податку зазначає це у Положенні про облікову політику.

На наш погляд, інформація щодо визначення об'єкту оподаткування буде корисною як для внутрішніх так і для зовнішніх користувачів.

Останні публікації показують, що науковці усе частіше вбачають у системі бухгалтерського обліку взагалі та обліковій політиці зокрема, інструментарій управлінського процесу. Так, професор Н.О. Лоханова [4] доводить, що основну мету облікової політики можна розмежувати на складові, зокрема щодо фінансової звітності – метою є якісне представлення інформації у фінансовій звітності, підвищення економічної стійкості за рахунок застосування таких методів обліку, що зменшують фінансові ризики; щодо управлінської – представлення своєчасної і релевантної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень і забезпечення на підставі цього зниження підприємницьких, господарських та інших ризиків; відносно податкової – представлення достовірної інформації з метою зниження податкових ризиків і оптимізації суми податкових платежів з урахуванням консенсусу інтересів підприємства і державних інститутів.

Висновки і пропозиції. Використання комплексного підходу у вивченні об'єктів та явищ як системи з метою вироблення інформації для прийняття управлінських рішень, моделювання їх в обліковій політиці, привертаючи увагу щодо її розробки, надасть можливість сконцентрувати акцент її впливу на аспект фінансової, внутрішньовиробничої та податкової інформації.

На нашу думку, застосування інструментарію облікової політики дозволить запровадити або удосконалити існуюче обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства, а саме:

1) наявність альтернативних процедур в Положенні облікової політики підприємства щодо застосування професійного судження бухгалтера – аналітика з питань економічної безпеки зменшить бухгалтерські ризики суттєвого викривлення про той чи інший об'єкт судження та формувати найбільш ймовірний сценарій розвитку подій з високим ступенем достовірності;

2) шляхом створення забезпечень майбутніх витрат і платежів забезпечить рівномірне відобра-

ження доходів та витрат підприємства, зменшити ризику від втрати коштів, зокрема від неповернення дебіторської заборгованості;

3) застосування прогнозних параметрів результатів діяльності компанії, які мають бути розроблені фахівцями з економічної безпеки та запропоновані керівництву компанії для подальшого вибору методів, принципів та процедур облікової політики, які мають вплив на обсяг прибутку для цілей оподаткування, наприклад,

можуть бути потрібні зміни попередніх оцінок:

- а) безнадійних боргів;
 - б) старіння запасів;
 - в) справедливої вартості фінансових активів або фінансових зобов'язань;
 - г) строків корисної експлуатації активів, що амортизуються, чи очікуваної моделі споживання економічних вигід, втілених у них;
 - д) гарантійних зобов'язань;
- 4) оптимізувати оподаткування.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>.
2. Мостенська Т.Л., Скопенко Н.С. Ризик менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства / Т.Л. Мостенська, Н.С. Скопенко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3(7). – С. 72-73.
3. Терещенко О.О., Грапко Н.В. Нові інструменти управління фінансами реального сектора економіки / О.О. Терещенко, Н.В. Грапко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbrinuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/5.pdf.
4. Лоханова Н.О. Облікова політика як інструмент управління економічною безпекою компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2467/.pdf>.
5. Управління підприємницьким ризиком / [за заг. ред. д.е.н. Д.А. Штефанича]. – Тернопіль : «Економічна думка», 1999. – 224 с.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Шайкан А.В. Бухгалтерський облік в аспекті стратегічного управління промисловим підприємством : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / А.В. Шайкан. – К., 2009. – 36 с.
8. Гнилицкая Л.В., Захаров А.И., Прыгунов П.Я. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности : монография. – К. : Дорадо-Друк, 2011. – 290 с.
9. Коробова Н.М. Професійне судження бухгалтера та його місце в організації обліку на сільськогосподарському підприємстві / Н.М. Коробова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/oif_ark/2010_1/10_Korob.pdf.
10. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» (№ 71-VIII від 28.12.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.

Сугак Т. А.

Університет економіки і права «КРОК»

ОПТИМИЗАЦИЯ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ УЧЕТНОЙ ИНФОРМАЦИЕЙ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье исследованы методические аспекты управления учетной информацией в системе информационно-аналитического обеспечения экономической безопасности субъекта хозяйствования. Эффективность функционирования и развития отечественных предприятий с точки зрения европейской интеграции зависит от эффективности процесса управления. В этом смысле бухгалтерский учет с целью принятия управленческих решений является приоритетным направлением развития отечественной экономической науки. Принимая во внимание взаимосвязи между элементами систем бухгалтерского учета, анализа и контроля, потребности систем управления предприятий, доведение информационных потоков до требований международных стандартов бухгалтерского учета и отчетности, принципы корпоративного управления, поиск новых форм и методов формирования бухгалтерской и аналитической информации становится не только актуальной, но и необходимой задачей. С учетом этого важно говорить о бухгалтерском учете с целью обеспечения экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, учетная политика.

Sugak T. A.

University of Economics and Law "KROK"

OPTIMIZATION OF THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF REGISTRATION INFORMATION IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Summary

In the article they are investigated systematic the aspects of the organization of system by the accounting information analytical guarantee the economic security of the enterprise. Effectiveness of functioning and development of domestic enterprises in terms of European integration depend on the effectiveness of the process. In this sense, accounting for the purpose of decision making is a priority of the development of accounting science. Taking into account the consistency between the elements of the systems of accounting, analysis and control of enterprises ' management systems needs, communicating information flows to the requirements of international standards of accounting and reporting, corporate governance principles, the search for new forms and methods of forming the accounting and analytical information is not only relevant but necessary task. With this in mind it is important to talk about accounting to ensure the economic security of the enterprise.

Keywords: economic security, enterprise, accounting policy.